

Модуль 3. Хореографія освіти: стандартизація чи персоналізація?

Лекція 36. Уникайте сектантства, або вчиться бачити сильні сторони усіх освітніх напрямків

У жовтні 2013 року на Фейсбуці у мене відбулася дискусія із російським фахівцем з критичного мислення Євгеном Волковим з приводу моєї статті у російському журналі «Критичне мислення в школі – середньовічна відсталість?». Російський експерт доволі жорстко розкритикував статтю, зокрема, закидалось таке:

- невігластво в історії критичного мислення;
- смішні кількість та якість джерел;
- немає посилань на основний документ Американської філософської асоціації тощо.

У мене склалося враження, що критик не читав статтю, а судження виніс на підставі побіжного погляду на неї. Напевно, моє припущення виявилось справедливим, оскільки згодом з'явився коментар, в якому вже визнавалась поспішність попереднього судження, відзначались деякі позитивні якості публікації, проте все одно недолікам не було числа:

- Чого прямо не називаєте тих, хто спотворює ідею критичного мислення?
- Чого не послалися на мережеві ресурси?
- Є. де Боно не можна ставити в один ряд із Річардом Паулем та Дайною Халперн тощо.

На висловлені закиди мені довелося відповідати, що дискусія дуже схожа на прислів'я «Якщо сказав А, то кажи вже і Б». Якщо вже у першому судженні стаття була визнана поверховою, то визнати свою помилку та дати задній хід важко. Але чи є це рисою критично мислячої особистості?

По-друге, Е. де Боно має ступені з фізіології та психології, докторські ступені з філософії, медицини, юриспруденції. Він – тричі доктор наук, працював в університетах Оксфорда, Кембриджу, Лондона, Гарвардському університеті тощо. Його консультаціями послуговувалися світові компанії «Shell», «IBM», «Siemens» тощо. Разом із тим отримав нищівну критику від

доцента Нижегородського державного університету. Всі помиляються, всі заслуговують на критику, проте я запитав колегу:

- Що надає вам право одних науковців записувати до достойних, а інших - ні?
- У вас більше формальних підстав бути суддею в цьому питанні?
- У вас більше наукових ступенів, ніж в Е. де Боно чи вони якісніші?

І тут мені пригадалось тлумачення критичного мислення Е. де Боно як форми цивілізованого мислення, яка дісталась нам у спадок від Давньої Греції та має на меті завести обговорюване питання до тенет суперечності. «Мета такого мислення, - стверджував Е. Де Боно, - виставити щось помилковим». Навіть якщо думка не є повністю помилковою, треба дошукатися істини шляхом відкидання всього сміття. Критичне мислення, на думку вченого, стало засобом самооборони цивілізації, оскільки будь-яке нововведення належало критикувати у межах прийнятих традицій.

У вузькому значенні критичне мислення дійсно розуміється як виявлення дефектів та недоліків нових ідей. У крайньому негативному значенні - це мислення троля. Завжди можна обрати зручну для себе позицію (систему координат) та нищівно критикувати інших. У широкому значенні критичне мислення - це науковий підхід до розв'язування широкого кола проблем, тобто здобуття мудрості.

Отже, уникайте сектантства та мислення троля, намагайтеся бачити сильні сторони всіх методичних систем. Саме до цього закликав психотерапевтів-початківців І. Ялом. Якщо ваша мета відшукати недоліки, ви їх знайдете, а можливо краще використовувати переваги?